

Kvarnen på Klinta

På krönet av en i terrängen markerad höjdrygg, kallad *Klinta*, nära Valje och strax norr om den gamla kungsvägen genom Blekinge finns fortfarande väl synliga lämningar efter en äldre men annars i dag nästintill mytisk och relativt anonym kvarnanläggning.

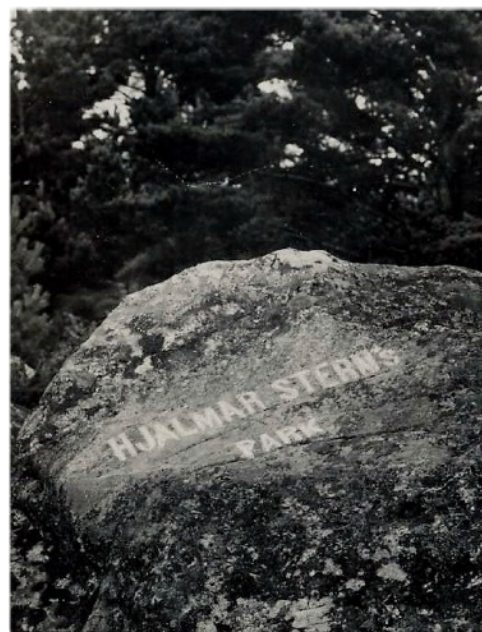
Kvarnruinen är centralt belägen i ett drygt fyra hektar stort område, som genom en gåva av fröken Amy Rosin i oktober 1925 kom i Sölvesborgs stads ägo. Givaren hade samma år köpt denna lägenhet av greve Karl-Axel Fredrik Trolle-Wachtmeister. Helt i enlighet med fröken Rosins önskan fick området till minne av hennes vän vicekonsuln Hjalmar Stern i Sölvesborg samtidigt namnet *Hjalmar Sterns Park*. I gåvobrevet preciserade donatorn mycket noga såväl syftet med som villkoren för gåvan:

- Givarens primära avsikt med gåvan är att på "ett varaktigt sätt ... förhindra att områdets ursprungliga och naturliga skönhet genom åtgärder av ett eller annat slag ginge förlorad". samt dessutom "bereda staden Sölvesborgs innevånare, för vilka området sedan gammalt varit en kär utflyktsort, möjligheten att för framtiden njuta av områdets säregna behag".

Kvarngrunden sedd från utsidan (ovan) respektive från insidan (t.v.).

Sedd rakt uppifrån kan man, trots det till stor del raserade kvarnfundamentet, fortfarande väl urskilja den ursprungliga grundplanen.

- För gåvan stipulerades flera klart uttalade och specifika bestämmelser.
"Området, som ej må av staden överlåtas eller intecknas, skall i all framtid med fritt tillträde för allmänheten, disponeras som naturpark, i samma skick som det nu är; sålunda får å området ej någon byggnad, av vad slag det vara må, uppföras, ej heller dansbana eller dylikt anläggas. Ej heller må sten brytas eller bortföras eller träd nedhuggas. Ej heller må ... å området hållas offentliga nöjeställningar eller allmänna möten".
- Skulle "till äventyrs" staden ändå i framtiden uppenbart åsidosätta givarens gåvovillkor eller "eljest visa sin ovillighet att längre medverka till syftet med denna donation, skall området tillfalla Kungl. Maj:t och kronan".

Kvarnbacken hade tidigare utgjort en integrerad del av Sissebäcks gård. På denna fastighet har på östra sidan av den från Siesjö mot Valjeviken rinnande bäcken också ett flertal vattendrivna större och mindre skvalt- eller hjulkvarnar alltsedan medeltiden och ända in i modern tid i regel varit i drift.

Vilken typ av kvarn fanns på Klinta?

Med beaktande av lämningarnas karaktär och befintliga arkivalier har det med all säkerhet varit en väderkvarn av holländsk typ med ett aggregat för automatisk inställning av vingarna mot vinden. På en sådan "holländska" var endast hättan med vingar och drivaxel vridbar, medan konstruktionen, som vilade på en bastant grund av gråsten, i övrigt inte kunde rotera.

Kvarnen var 1849 försedd med inte mindre än tre par stenar och skulle i förhållande till sin vid den officiella taxeringen fastställda kommersiella malningskapacitet erlægga 1 tunna råg och 2 tunnor korn i årlig skatt till kronan.

När byggdes denna kvarn?

Någon exakt tidpunkt för kvarnens tillkomst har än så länge inte framkommit, men mycket tyder på att den har projekterats och förmodligen tagits i bruk i slutet av 1830-talet eller allra senast åtminstone under första hälften av 1840-talet.

Vem var kvarnens byggherre?

Med all sannolikhet kom kvarnen på Kinta att uppföras helt på initiativ och bekostas av grosshandlaren Nils Holm (1799-1878). Han var äldst av de tre bröderna Holm från Karsholm i Österlövs socken i nordöstra Skåne, vilka som borgare i Sölvesborg under 1800-talet spelade en framträdande roll i både stadens expansiva näringsliv och offentliga verksamhet.

Nils Holm förvärvade, sannolikt redan på 1830-talet, hälften av Sissebäcks gård. Denna gårdshalva i väster inkluderade för övrigt Klintaområdet samt det sommarställe *Sofiehem*, som grosshandlaren snart inrättade för sig, sin familj, släkt och vänner.

När och varför upphörde driften vid kvarnen?

Om detta föreligger ännu inte några tillräckligt säkra uppgifter. Å andra sidan lät Nils Holm så småningom bygga en alldeles ny, modern och större överfallshjulkvarn intill Sissebäck, som ersatte de tidigare vid bäcken befintliga mindre vattenkvarnarna. Något trängande behov av att fortsätta driften på den i så fall mindre lönsamma Klintakvarnen bör av den anledningen inte längre ha funnits. Konkurrensen med de närliggande och mer kraftfulla kvarnarna längs Skräbeån gav förvisso inte utrymme för någon överkapacitet.

Konjunkturerna för mindre konkurrensuthålliga kvarnar synes under 1850-talet ha blivit allt dystrare. Betydande mängder säd transporterades då inte heller längre till kvarnarna utan till brännerierna för produktion av råspit. I Sölvesborg var kvarnen på Möllebacken i drift till 1857, när den definitivt avvecklades. Troligtvis kan kvarnen på Klinta några år tidigare eller senare också ha nått vägs ände.

Vad bör göras för att ytterligare utforska och försöka klargöra Klintakvarnens historia och nutida funktionalitet?

- På platsen synliga lämningar bör snarast inventeras och dokumenteras genom uppmätning och fotografering
- Eventuellt kvarlevande muntliga traditioner kring kvarnen bör upptecknas
- Eventuellt sedan 1800-talet förekommande artiklar och notiser i lokalpressen bör efterforskas/efterlysas
- För ändamålet relevant och tidigare ej beaktat otryckt källmaterial bör konsulteras och analyseras; i synnerhet mantals- och taxeringslängder, fastighetsregister, uppbuds- och lagfartsprotokoll, bouppteckningar samt brandförsäkringshandling
- Kvarnen och kvarnverksamheten på Klinta bör diskuteras och jämföras med motsvarande samtida vindbaserad kvarndrift som exempelvis i Sölvesborg, Sölve och Lörby
- Kvarnens och parkens möjligheter att kunna fungera som en intressant del av en levande kulturmiljö för den stora allmänheten bör, gärna i nära samverkan över länsgränsen, bli uppmärksammas och utredd.

Sölvesborg i mars 2013

Hans Milton

(De svartvita fotografierna är tagna av okänd fotograf på 1920-talet. Färgbilderna togs av Hans Milton sommaren 2014.)

Utsikt från Klinta mot Valjeviken. Före lövsprickningen når blicken längre och mer